

heimatverhaal van hoog-vulgariserend niveau, dat vooral door de Rijnlanders wel graag zal worden gelezen.

W. M. GRAUWEN, O. Praem.

Nieuwe documenten betreffende het Norbertinessenklooster van Serskamp (Tussenbeke)

Door de publikatie van de inventaris van het kerkarchief van de dekenij Oosterzele-Oordegem-Zottegem, opgesteld door G. Gadeyne en J. Verschaeren ¹⁾, kwamen een aantal documenten over Serskamp aan het licht, die weliswaar slechts uit de 17de en 18de eeuwen dateren, maar toch niet onbelangrijk zijn, aangezien zij de religieuze en kerkrechtelijke toestand van het klooster betreffen en een aantal personalia bieden ²⁾.

Vooreerst vindt men in het register nr. 121, fol. 176-179v^o, de aantekeningen, gemaakt door de aartsdiaken, de aartspriester of hun plaatsvervanger, die volgens de bepalingen van het Concilie van Trente de opdracht hadden de novicen te ondervragen alvorens zij de plechtige professie aflegden. Deze novicen zijn ofwel van het hospitaal van Velzeke, ofwel van Tussenbeke. Haar verklaringen werden aan de aartsbisschop verzonden. Een exemplaar van het formulier voor ondervraging vindt men trouwens in nr. 172. De notities geven soms de

¹⁾ *Rijksarchief te Ronse. Inventarissen van archieven van kerkfabrieken (Oud Regiem)*, deel I, Brussel, 1971, blz. 228-259. Deze documenten zijn afkomstig van de kerkfabriek van Zottegem (O.-L.-V.-Hemelvaart), zie de inleiding blz. 228. De archiefstukken over Tussenbeke vindt men in de nrs. 121, 170, 174 en 175.

²⁾ Deze gegevens bieden een aanvulling op het artikel van M. DE MEULEMEESTER, *Le monastère de Tusschenbeek*, in *Anal. Praem.*, 1930, VI, blz. 270-275: *Suppression du monastère*. In hoever deze documenten dubbel gebruik uitmaken met de archiefstukken van Tussenbeke, bewaard in het archief van het aartsbisdom, konden we niet nagaan, aangezien dit laatste archiefdepot de wederzijdse uitlening met het Algemeen Rijksarchief opzegde sedert oktober 1972. Over de afschaffing van Tussenbeke handelt het recent artikel van J. PIETERS, *Het klooster van Serskamp gezeid «Tussenbeke»*, in *Tijdschrift voor Heemkunde en Geschiedenis*, 1971, XVIII, nr. 3, blz. 49-52, waarin echter niet nauwkeurig naar de bronnen wordt verwezen. De schrijver lijkt in elk geval de hier vermelde bronnen niet gebruikt te hebben. Een degelijke notitie over Tussenbeke van de hand van Dr. N. J. Weyns, O. Praem. (Tongerlo), zal binnenkort verschijnen in het *Monasticon belge*.

datum van de ondervraging, de naam van de ouders, de leeftijd van de candidate en de meegebrachte bruidschat, soms ook alleen maar de datum en de naam. Deze optekeningen bieden spijtig genoeg geen volledig overzicht van alle zusters die tussen 1683 en 1782 professie aflegden te Tussenbeke. Dit blijkt uit de drie volledige antwoordformulieren die in het nr. 170 werden bewaard, alsook uit de volledige lijst van zusters uit het jaar 1783 in nr. 175. Geen van de drie zusters, van wie het volledige formulier bewaard bleef uit de jaren 1733 en 1748, vindt men terug in de lijst van de aartspriester. Van de 22 zusters die uit Tussenbeke werden verdreven in 1783 vindt men er slechts 12 terug in de lijst van de aartspriester, waarin trouwens grote lacunes zijn tussen 1721 en 1738 en tussen 1738 en 1751.

Wat kan men nu uit deze gegevens besluiten? Vooreerst dat er minstens 32 zusters ³⁾ professie aflegden gedurende de laatste eeuw van het bestaan van Tussenbeke, nl. tussen 1683 en 1782. In de lijst van de aartspriester wordt er slechts één uitdrukkelijk als lekezuster (*conversa*) aangeduid, terwijl er 6 koorzusters (*velata*) worden genoemd. In 1783 echter is de verhouding: 17 koorzusters en 5 lekezusters. De plechtige professie werd afgelegd na een volledig jaar noviciaat en daarvoor werd geen feestdag afgewacht. Wel komt het feest van Sint-Jan de Doper voor en 15 augustus, maar dat kan toevallig zijn, want er worden ook geloften afgelegd op 25 april, 15 mei en 24 augustus. Van de 22 zusters van 1783 had er slechts één op Sint-Augustinus professie afgelegd, terwijl er twee op 23 augustus hun geloften uitspraken, waaruit wel blijkt dat er geen poging werd gedaan om deze gebeurtenis met een feestdag te doen samenvallen. De drie zusters van wie het antwoordformulier werd bewaard verklaren vóór hun noviciaat gedurende drie of vijf maanden «scholiere» geweest te zijn in het klooster. Dit was dus wellicht een minder streng bepaalde tijd van postulaat. De vermelde leeftijd van de novicen bij de professie is 18, 20, 23 en 24 jaar. De sociale toestand van de zusters wordt slechts in één geval vermeld, nl. dat van Anna Catharina Blocq, «filiam Baillivi terrae Boulariensis Gerardimontensem». Het bedrag van de meegebrachte bruidschat wordt in drie gevallen aangeduid: 200 Vlaamse ponden (1683), 1000 gulden (1693) en 1500 gulden (1695).

³⁾ Nl. de 22 uit de lijst van de aartspriester en de 10 die daarin niet voorkomen, maar wel in de lijst van 1783. De drie zusters van wie het volledige antwoordformulier bewaard bleef, komen alle drie voor in de lijst van 1783.

De drie zusters van wie de antwoorden bewaard bleven, verklaarden wijselijk dat zij dit probleem aan hun vader overlieten. In één geval (1693) wordt gezegd dat de bruidschat moest dienen om de zuster te kleden en andere noodzakelijke uitgaven te bekostigen, zoals het *convivium*, enz. Ook te Rekem bestond de gewoonte dat er bij de intrede en de professie een feestmaal werd aangeboden, dat door de kandidate werd betaald ⁴⁾.

De negende vraag van de officiële vragenlijst behelsde de voldoende kennis omtrent de verplichting van de drie geloften en het onderhouden van het slot ⁵⁾. De eerste ondervraagde (1733) sprak enkel over de drie geloften en repte met geen woord over het slot. Misschien heeft de ondervrager dit netelig punt gewoon weggelaten. Een tweede (1748) verklaarde « dat sij oock rijpelijk heeft overleth ende wel is wetende wat is de belofte van eeuwige suyperheyt, aermoede ende gehoorsaemheyt ende slodt ». Hiermee wordt de vraag wel beantwoord, maar het lijkt toch een *restrictio mentalis*. Over het al dan niet onderhouden van het slot wordt niets gezegd. De derde ondervraagde (eveneens 1748) gaat gelukkig de moeilijkheid niet uit de weg en verklaart « wel overleth te hebben ende te weten wat is de belofte van eeuwige suyperheyt, aermoede ende gehoorsaemheyt, ende is bereet de selve te onderhouden, oock met het slodt, bijaldien het door de overste geordonneert wierde ». Hieruit blijkt dat ook te Tussenbeke in het midden van de 18de eeuw de verplichting van het slot nog steeds niet was doorgevoerd ⁶⁾.

Wanneer de ondervraagde zusters op vraag 10 ⁷⁾ eensgezind verklaren dat de kloosterregels te Tussenbeke goed werden onderhouden ⁸⁾,

⁴⁾ Zie b.v. het akkoord tussen de graaf van Rekem en de vader-abt van Beaurepart van 27 februari 1673, in het Seminarie te Luik, archief van het bisdom, *Conventus monialium S. Norberti*, rayon 3, nr. 20, fol. 34-34v^o.

⁵⁾ Nr. 172, 9 : « An bene perpenderint, quid sit vovere perpetuam castitatem, paupertatem, obedientiam, clausuram ».

⁶⁾ Ook te Rekem hadden de zusters zich steeds tegen de invoering van het slot verzet, zie b.v. het register in het Seminarie te Luik, archief van het bisdom, *Conventus monialium S. Norberti*, rayon 3, nr. 20, fol. 86-87, en onze notitie over Rekem in het *Monasticon belge*, die in 1973 zal verschijnen.

⁷⁾ Nr. 172, 10 : « An monasterium idoneum sit, regula et statuta ac disciplina regularis bene servantur ? ».

⁸⁾ Nr. 172. De meest welbespraakte zuster (1748) « oordeelt dat dit clooster van Tusschenbeke is eenen bequaemen middel tot het winnen van haer saeligheyt, ende dat de reghels ende statuten daer exactelijck worden onderhouden ».

dan kan men daaruit wellicht niets besluiten. Zij konden immers moeilijk anders antwoorden, aangezien zij besloten hadden daar professie af te leggen.

Verder bevatten de documenten afkomstig uit Zottegem nog enkele stukken over de opheffing van het klooster onder Jozef II, o.m. een ongedateerde gedrukte aankondiging (nr. 174) van de administrator van de opgeheven kloosters voor de stad Aalst en omgeving. Volgens de bevelen van het Comité voor de Religiekas zal hij de ornamenten, het linnen en de verplaatsbare goederen van het Carmelietenklooster te Aalst en van Tussenbeke, die samengebracht zijn in het Carmelietenklooster, laten bezichtigen vanaf 25 februari tot 16 maart, drie dagen per week. De onverplaatsbare goederen van Tussenbeke, zoals altaren, biechtstoelen, communiebank, koorgestoelte, enz. zal hij tonen gedurende drie zaterdagen. Vanaf 15 mei zal de toewijzing gebeuren aan de hoogste bidders.

Hetzelfde nummer bevat twee brieven van kardinaal Joannes-Henricus Franckenberg aan Willem Aerts, aartspriester van het district Oordegem. Op 10 mei 1783 beveelt de kardinaal zijn aartspriester een catalogus op te maken van de relikwieën van Tussenbeke en hun authenticaties, die hij uit handen van de administrator van het klooster zal ontvangen volgens de richtlijnen van de keizer. Indien er goud, zilver of andere kostbare materie aan de reliekschrijnen moet onttrokken worden, dan zal dat op waardige wijze (*decenter*) gebeuren. Hij zal de relieken voorlopig in een oorkonde sluiten, gesloten met zijn zegel. Daarbij zal hij een gedateerde beschrijving voegen van de relik en van het reliekschrijn waaruit ze komt. Dit alles zal hij tot nader bevel bij zich houden en de catalogus aan de kardinaal zenden.

Op 26 januari 1784 krijgt dezelfde aartspriester opdracht om de ornamenten, het kerklinnen en de goederen van Tussenbeke, vermeld in een toegevoegde lijst, zo vlug mogelijk bij hem of elders in veiligheid te brengen en volgens een instructie die nog zal volgen onder de pastoors van het bisdom te verdelen ⁹⁾.

⁹⁾ Een klein deel van de ornamenten werd opgekocht door de pastoor van [■]Aspelare op 24 april 1784, zoals blijkt uit het Kerkarchief Aspelare-Nederhasselt, nr. 87, één blad op papier. Hier wordt een lijst gegeven van de nummers van de loten voor de verkoop, met aanduiding van de prijs, maar zonder beschrijving van de ornamenten. Slechts 3 van de 21 nummers kwamen van Tussenbeke, voor een bedrag van slechts 16 gulden, terwijl de pastoor voor 322 gulden aankocht. De lijst is ondertekend door François De Smet, de administrator van de opgeheven kloosters.

Ten slotte biedt het nummer 175 een volledige lijst van al de zusters op het ogenblik van de opheffing in 1783, met haar naam, functie, geboorteplaats en datum, professiedatum, en haar verblijfplaats na de verspreiding. Er waren toentertijd 17 koorzusters en 5 lekezusters : de priorin en 5 zusters leefden samen te Aalst ¹⁰⁾, de suppriorin met 2 zusters te Gent, en 2 woonden er te Wichelen. De anderen waren verspreid, de meesten in de omgeving van Aalst en Brussel. De priorin was 71 jaar oud, de suppriorin 75. Overigens was er een normale leeftijdscurve tussen 26 en 76 jaar. Als functies worden vermeld, de « Vrouwe Prieuse », de « Vrouwe Supprieuse », de « cellaria », de « circatrix » en de « pharmacopola ». Deze zusters hadden allen haar plechtige professie afgelegd tussen haar 19de en 31ste jaar, 14 op de 22 echter vóór haar 23ste jaar. Bij 5 op de 22 zusters was de kloosternaam dezelfde gebleven als de doopnaam, twee hadden als kloosternaam haar tweede doopnaam.

Aldus bieden deze documenten, ook al dateren ze slechts uit de 17de en 18de eeuwen, toch een aanvulling van onze kennis over het klooster van Tussenbeke.

W.M. GRAUWEN, O. Praem.

**Epistola abbatis Strahoviensis, Lohelii,
de depositione abbatis Simonis Farkas,
abbatis Zabrdovicensis.**

Inter abbates Strahovienses varia ratione eminet Ioh. Lohelius (1549-1622). Curriculum vitae eius satis late describitur a L. GOOVAERTS, *Écrivains, Artistes et Savants de l'Ordre de Prémontré*, t. I, Bruxellis, 1899, pp. 523-531; et fusius a K. PICHERT, *Johannes Lohelius. Sein Leben und seine Tätigkeit im Prämonstratenserorden und als Erzbischof von Prag*, in *Anal. Praem.*, III, 1927, pp. 125-140; 264-283; 404-422 (cum ulteriori bibliographia ibidem). Scribit GOOVAERTS, l.c., p. 523 : « L'histoire nous relate que le commencement du XVIIe siècle fut (en Bohème) troublé et ensanglanté par d'épouvantables révoltes et que des insurrections horribles semèrent partout les ruines et la désolation ... Au nombre des personnages qui vécurent ... (alors) dans le royaume de Bohème, est Jean Lohel ou Lohelius. Il fut un exemple

¹⁰⁾ Volgens een eerste lijst waren er zes zusters bij de priorin te Aalst, volgens een tweede lijst (in hetzelfde nr. 175), gerangschikt per gemeente, slechts vijf.